

Ks. dr hab. Zbigniew Zarembki, prof. UMK
Przewodniczący Rady Dyscypliny Nauki Teologiczne
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Wydział Teologiczny – Katedra Teologii Praktycznej

Recenzja rozprawy doktorskiej

o. mgra lic. Dawida Wilczyńskiego CSsR pt. „FENOMEN RODZINY RADIA MARYJA. STUDIUM TEOLOGICZNO-MEDIALNE”, napisanej pod kierunkiem prof. UKSW. dra hab. Grzegorza Łęcickiego, Warszawa 2023, ss. 348.

Sobór Watykański II w *Dekrecie o środkach społecznego przekazywania myśli* „*Inter mirifica*” dostrzega ogromny potencjał ewangelizacyjny w mediach, zaznaczając jednocześnie, że mają one służyć zbawieniu oraz doskonałości wierzących i całej rodziny ludzkiej. Taką rolę niewątpliwie w Kościele polskim od ponad trzydziestu lat spełnia katolickie Radio Maryja. Wśród licznych owoców jakie to radio zrodziło niewątpliwie wymienić trzeba Rodzinę Radia Maryja. Dlatego z uznaniem należy przyjąć rozprawę doktorską o. mgra lic. Dawida Wilczyńskiego CSsR pt. „Fenomen Rodziny Radia Maryja. Studium teologiczno-medialne”, napisaną pod kierunkiem prof. UKSW dra hab. Grzegorza Łęcickiego. Jednocześnie należy docenić pracę włożoną przez Doktoranta w przygotowanie tejże rozprawy, która stanowi solidne studium powstałe w oparciu o bogatą bazę źródłową i literaturę przedmiotu dotyczącą fenomenu Rodziny Radia Maryja.

Na osobne słowa uznania zasługuje oczywiście promotor rozprawy prof. dr hab. Grzegorz Łęcicki, który umiejętnie wprowadził Doktoranta w arkana pracy naukowej i towarzyszył mu swoim naukowym doświadczeniem, doprowadzając do sfinalizowania podjętych badań.

Niniejsza recenzja składa się z następujących części: 1. Ocena tematu i problemu badawczego rozprawy doktorskiej; 2. Ocena struktury i strony merytorycznej pracy; 3. Ocena strony formalnej pracy; 4. Postawienie problemu do dyskusji na obronie publicznej; 5. Wniosek końcowy.

1. Ocena tematu pracy i problemu badawczego rozprawy

Temat recenzowanej rozprawy „Fenomen Rodziny Radia Maryja. Studium teologiczno-medialne” jest poprawnie sformułowany, jest on przy tym przejrzysty i konkretny a przede wszystkim aktualny i ciekawy. Już samo sformułowanie tematu zapowiada interesującą

problematykę badawczą i zachęca do lektury przedłożonej do recenzji dysertacji. Wyrażenie fenomen wskazuje, że będziemy mieli do czynienia ze zjawiskiem wyjątkowym, będącym faktem obecnym w przestrzeni publicznej, a którym jest Rodzina Radia Maryja (RRM), będąca efektem działania toruńskiej rozgłośni redemptorystów (s. 5). Trzeba w tym miejscu zauważyć, że już samo sformułowanie tematu pracy wzbudza ciekawość, gdyż zawiera ono w sobie dwie jakże ważne rzeczywistości. Jedną, odgrywającą istotną rolę w życiu każdego człowieka, będącą podstawowym środowiskiem życia czyli rodzinę, w której dziecko przychodzi na świat, wzrasta ku dorosłości i w której człowiek realizuje swoje życiowe powołanie. Drugie wyrażenie zawarte w temacie to Radio Maryja, katolicka rozgłośnia prowadzona od 8 grudnia 1991 roku przez redemptorystów, powołana przede wszystkim do ewangelizacji, umacniania chrześcijan w wierze i budowania wspólnoty ludzi z Bogiem i między sobą. Stąd już na samym początku, po pierwszym zetknięciu się z tematem dysertacji rodzi się zaciekawienie – jak to jest czy Radio Maryja, „katolicki głos w domach chrześcijan” rzeczywiście tworzy rodzinę a jeżeli tak, to jak owa rodzina funkcjonuje i na czym polega jej fenomen?

Stwierdzić przy tym trzeba, że podobnie jak temat rozprawy, tak i problematyka podjętych badań została trafnie określona i stanowi ona niewątpliwie ważne i nowe w obszarze naukowych poszukiwań zagadnienie, domagające się rzetelnego opracowania, co też Doktorant świetnie zrealizował.

Według o. Dawida Wilczyńskiego CSsR zasadniczym celem rozprawy stało się „przedstawienie pod względem teologiczno-medialnym specyfiki fenomenu Rodziny Radia Maryja” (s. 7). Jednak zauważyć należy, że przy tak ogólnie zarysowanym celu podejmowanych badań niezwykle zasadne stały się postawione przez Autora szczegółowe pytania a jest ich aż siedem (Jakie są specyficzne cechy Rodziny Radia Maryja? Kto przynależy do tej wspólnoty? Z jakich struktur się (ona) składa? Czym charakteryzują się jej członkowie? Jakie działania są w jej ramach podejmowane? Jakie są efekty tych działań? Jakie znaczenie dla funkcjonowania badanej wspólnoty ma działalność Radia Maryja? - s. 7), które dobrze nakreśliły kierunek badawczego postępowania. Także postawienie hipotezy zakładającej, iż Terenowe Biura (TBRM) i Koła Przyjaciół Radia Maryja (KPRM), stanowią niejako krwiobieg Rodziny Radia Maryja i pełnią funkcję integracyjną doprecyzowało podejmowany w dysertacji cel badań.

W recenzowanej pracy na podkreślenie zasługuje merytoryczne uzasadnienie przez Doktoranta wyboru tematu i problematyki badawczej poprzez przedstawienie *statusu questionis* w obszarze podejmowanych badań. Autor stwierdził, że jak do tej pory tj. do 2023 roku „nikt w Polsce nie badał tak kompleksowo i w integralnym ujęciu Rodziny Radia Maryja”.

W literaturze przedmiotu co prawda można się spotkać z różnego rodzaju próbami analizy i klasyfikacji zjawiska fenomenu Rodziny Radia Maryja, ale są to w zasadzie badania fragmentaryczne. „Dotychczas (...) nie podjęto w tak szerokim zakresie próby identyfikacji i opisu Rodziny Radia Maryja popartego badaniami empirycznymi, łączącymi refleksję teologiczno-medialną z wynikami badań socjologicznych” (s. 9). Zauważyć również należy, że to merytoryczne uzasadnienie wyboru tematu i problematyki badawczej podyktowane zostało także osobistymi zainteresowaniami i doświadczeniem Doktoranta, który aktywnie zaangażowany jest w działalność medialną w Radiu Maryja zwłaszcza w pracę z TBRM i KPRM.

Aby rozwiązać podjęty w rozprawie problem badawczy niezbędne stało się zastosowanie odpowiednich metod naukowych. Doktorant w realizacji tychże badań zastosował metody właściwe dla badań teologiczno-medialnych, „odpowiadające poszczególnym celom analitycznym” (s. 8 i 10). Wśród wymienionych i opisanych znalazły się: metoda analizy, syntetyczno-analityczna metoda narracyjna, metoda historyczna, klasyfikacji, a także metoda, wykorzystująca narzędzie badawcze w postaci opracowanego kwestionariusza ankiety. Opis tego narzędzia znajdujemy częściowo we wstępie pracy a szczegółowe informacje zawarte zostały w rozdziale piątym, gdzie omówiony został między innymi cel i hipoteza badawcza, metoda i technika badań, konstrukcja kwestionariusza ankiety oraz przedstawiony został przebieg badań (s. 205-209). W tym miejscu trzeba stwierdzić, że Doktorant wysłał aż 1227 ankiet z czego wróciło do niego 707, co stanowi 58 % grupy badawczej.

Z uznaniem należy przyjąć trafność doboru metod badawczych, szczególnie zaś trzeba docenić sięgnięcie do badań własnych, gdyż dostarczyły one cennych informacji, dotyczących integrującej funkcji TBRM i KPRM. Badania te zdecydowanie ubogaciły rozprawę i również świadczą o jej interdyscyplinarności.

Kluczową rolę w każdym prowadzonych badaniach pełnią zawsze źródła. Dlatego poddając analizie źródła wykorzystane w rozprawie o. Dawida Wilczyńskiego CSsR stwierdzam, że są one imponujące. Recenzowana dysertacja zrealizowana została w oparciu o ogromną bazę źródłową, wśród której znalazły się źródła zastane i wytworzone. Osobną grupę stanowią opracowania. Trzeba przyznać, że zgromadzona baza źródłowa wraz z opracowaniami jest naprawdę obszerna. Zamieszczona na końcu pracy bibliografia liczy 22 strony. Wśród źródeł wymienić należy: 1) źródła teologiczne: Biblię; dokumenty Urzędu Nauczycielskiego Kościoła – (nauczanie papieskie, dokumenty Soboru Watykańskiego II, dokumenty Stolicy Apostolskiej); 2) źródła badawcze – ankieta pt. *Integracyjna rola Koła Przyjaciół Radia*

Maryja; 3) źródła prawne (uchwały i ustawy, dokumenty Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, dokumenty Najwyższej Izby Kontroli, deklaracje i kodeksy); 4) dokumenty Radia Maryja (Kronika Radia Maryja, Statut Rodziny Radia Maryja, homilie, przemówienia, listy, analogie świadectw; 5) źródła medialne – audycje Radia Maryja. Natomiast dział opracowania podzielony został aż na siedem części zawierających opracowania: 1) teologiczne; 2) teologiczno-medialne; 3) medioznawcze; 4) dotyczące Radia Maryja, 5) kulturoznawcze, historyczne, pedagogiczne, psychologiczne, prawne, socjologiczne; 6) publicystykę prasową; 7) netografię.

Co do zaproponowanego podziału *Bibliografii* należy stwierdzić, że jest on bardzo szczegółowy zarówno w prezentacji źródeł, jak i opracowań. Zamieszczona bibliografia w części końcowej pracy świadczy o bogactwie zgromadzonego materiału a przede wszystkim o pracowitości Doktoranta. Kluczową sprawą jest to, że została ona rzeczywiście wykorzystana w prowadzonych badaniach.

Jeżeli idzie o bibliografię to pewnym dostrzegalnym mankamentem jest brak informacji o stronach publikacji zamieszczanych w artykułach i opracowaniach, znajdujących się w pracach zbiorowych. Zwykle bowiem w pracach naukowych nie pomija się tej informacji, gdyż ułatwia ona czytelnikom dotarcie do konkretnej publikacji. Również pewnego rodzaju zdziwienie Recenzenta wzbudziła prezentacja nauczania papieskiego, gdyż Autor nie zastosował tutaj układu chronologicznego czy alfabetycznego ale swój własny „autorski”, rozpoczynając od zamieszczenia publikacji aktualnie sprawującego urząd papieża Franciszka a skończywszy na dziele papieża Grzegorza XVI.

2. Struktura i ocena merytoryczna rozprawy

Rozprawa doktorska o. Dawida Wilczyńskiego CSsR obejmuje 348 stron wydruku komputerowego na który składają się: strona tytułowa (s. 1) spis treści (s. 2-3), wykaz skrótów (s. 4), wstęp (s. 5-11), główny korpus rozprawy ujęty w pięciu rozdziałach (s. 12-270), zakończenie (s. 271-277), bibliografia (s. 278- 299), spis wykresów (s. 230), spis tabel (301), spis fotografii (s. 302-303) oraz aneks – spis załączników (s. 304-348).

Stwierdzić trzeba, że konstrukcja rozprawy podporządkowana została głównemu założeniu badawczemu, jakim stało się ukazanie fenomenu Rodziny Radia Maryja w jego wymiarze integracyjnym. W związku z tym, że praca ma charakter studium teologiczno-medialnego, a Autor odwołuje się w niej do osiągnięć z wielu dziedzin naukowych i stosuje różne metody ma ona charakter wybitnie interdyscyplinarny. Rozdziały od pierwszego do czwartego mają charakter teoretyczny natomiast rozdział piąty prezentuje wyniki badań własnych.

Zaproponowany układ rozprawy jest poprawny i pozwolił Doktorantowi w sposób całościowy i logiczny ukazać fenomen Rodziny Radia Maryja. Autor zatem w kolejnych rozdziałach zaprezentował materiał bezpośrednio związany z głównym problemem badawczym. W rozdziale pierwszym ukazał istotne zadania mediów w życiu społecznym, następnie w rozdziale drugim opisał udział mediów w dziele ewangelizacyjnym Kościoła. W dalszej części pracy znalazła się prezentacja Radia Maryja jako egzemplifikacja medialnego zaangażowania Kościoła. Natomiast rozdziały czwarty i piąty poświęcone zostały w całości Rodzinie Radia Maryja. I tak w rozdziale czwartym na podstawie zgromadzonych źródeł zastanych i literatury przedmiotu ukazana została Rodzina Radia Maryja jako przykład realizacji integracyjnej funkcji mediów, a w rozdziale ostatnim na podstawie przeprowadzonych badań własnych o. Dawid Wilczyński CSsR ukazał specyfikę Terenowych Biur i Kół Przyjaciół Radia Maryja.

Analizując strukturę rozprawy należy również wskazać na poprawność metodologiczną umieszczonego na samym początku wstępu, w którym zawarte zostały wszystkie konieczne elementy niezbędne do poprawnego wprowadzenia w podejmowaną problematykę badawczą, jak również na dobrze zredagowane zakończenie, przypominające główne tezy rozprawy i wnioski, wynikające z przeprowadzonych analiz oraz ukazujące kierunki dalszych działań na rzecz rozwoju i integracji RRM.

Recenzowana praca w swej strukturze jest zatem przejrzysta i zarazem komplementarna. Część normatywna dopełniona jest częścią empiryczną a część empiryczna ma solidne podstawy w szczegółowej analizie źródeł zastanych, dotyczących RRM i zagadnień kluczowych dla tematu dysertacji. Zarówno poszczególne rozdziały oraz znajdujące się w nich paragrafy mieszczą się w sformułowanym temacie pracy i służą trafnie rozwiązaniu podjętego problemu badawczego. Przedstawiona konstrukcja jest jak najbardziej poprawna.

W ocenie merytorycznej dysertacji zasadniczym pytaniem jest pytanie o novum rozprawy i o to, czy wnosi ona wkład w rozwój nauki. Lektura rozprawy pozwala na pozytywną odpowiedź na obydwa pytania. Zaznaczyć przy tym trzeba, że praca ze względu na podjęty problem badawczy i zastosowane w niej metody ma charakter zdecydowanie pionierski.

Merytorycznym osiągnięciem o. Dawida Wilczyńskiego CSsR, będącym jednocześnie ową nowością rozprawy, jest całościowe ukazanie fenomenu Rodziny Radia Maryja. Opracowanie tegoż zagadnienia – można powiedzieć – niejako czekało na Doktoranta, który zauważył ową białą plamę na polu badawczym, dotyczącym interesującej go problematyki i zdecydował się na jej przedstawienie w przygotowanej rozprawie doktorskiej. Recenzowana dysertacja wpisuje się również niezwykle trafnie w badania prowadzone przez teologów

pastoralistów i medioznawców a jednocześnie stanowi ona cenne źródło wiedzy dla osób tworzących Rodzinę Radia Maryja, zwłaszcza dla duszpasterzy i pracowników środków społecznego przekazu. Służyć może wszystkim podejmującym soborowe wezwanie do budowania komunii Kościoła i aktywnego angażowania się w dzieło ewangelizacji.

Podkreślić należy także fakt, że problem badawczy postawiony we wstępie pracy został dobrze rozwarstwiony w kolejnych rozdziałach dysertacji. Widać wyraźnie, iż Autor czyni to w sposób przemyślany, zachowując przy tym dostrzegalną proporcję pomiędzy poszczególnymi rozdziałami. Zaznaczyć należy, że o. Dawid Wilczyński CSsR dzięki zdobytemu doświadczeniu pracy w Rodzinie Radia Maryja oraz dobremu przygotowaniu merytorycznemu, a przede wszystkim swojej pracowitości i wnikliwej analizie zgromadzonego materiału badawczego zrealizował w całości założony na początku dysertacji cel badawczy.

Wczytując się w prowadzone przez Autora analizy należy podkreślić, że są one interesujące a przy tym pogłębione. Praca jest więc szczegółowym i rzetelnym opracowaniem na temat fenomenu Rodziny Radia Maryja. Szczególnie cenne i interesujące są wnioski zamieszczone w rozdziale piątym i zakończeniu rozprawy, wyjaśniające na czym polega fenomen Rodziny Radia Maryja i co o nim zdecydowało.

Reasumując tę część recenzji stwierdzam, że przedstawione w pracy analizy wskazują na pracowitość i wnikliwość badawczą Doktoranta. Prowadzone przez Niego analizy w sposób obiektywny ukazują wartość Radia Maryja i rodziny, którą ono zrodziło a która przyczynia się do budowania Kościoła jako wspólnoty wspólnot i podejmuje dzieło ewangelizacyjne. Dodać konieczne trzeba, że również sformułowane przez Doktoranta wnioski i oceny świadczą o Jego dobrej znajomości omawianych kwestii i umiejętności konfrontowania ich z nauczaniem i wskazaniem Kościoła.

3. Ocena formalna rozprawy

Niewątpliwie również pozytywnym elementem dysertacji o. Dawida Wilczyńskiego CSsR jest jej język i strona edytorska. Rozprawa doktorska została napisana poprawnym i komunikatywnym językiem. Przedłożony tekst dysertacji został umiejętnie zredagowany i podzielony na rozdziały oraz paragrafy. Każdy rozdział poprzedzony został dobrym wprowadzeniem w podejmowaną w nim problematykę, niestety zdecydowanie mniejszą wartość mają podsumowania rozdziałów (II rozdział – brak podsumowania s. 84). Zupełnie zbędna jest w nich również zapowiedź kolejnego rozdziału (s. 143; 198) i tego, co w nim będzie prezentowane, gdyż te informacje umieszcza się we wprowadzeniu do nowego rozdziału.

Pomimo tego, że rozprawa o Dawida Wilczyńskiego CSsR jest bardzo obszernym dziełem to należy podkreślić, że napisana jest poprawnie i znaleźć w niej można jedynie niewiele drobnych błędów literowych czy też językowych (np. s. 9 jest *kontekst* powinno być *kontekstu*; s. 106 jest *nakładania* powinno być *nakłania*; s. 134 jest *podstawowym* powinno być *podstawowymi*). Pewnym mankamentem jest sposób zapisywania przez Autora nazw własnych: Terenowe Biuro Radia Maryja i Koło Przyjaciół Radia Maryja oraz ich skrótów: TBRM i KPRM. Autor bowiem w tym samym zdaniu jedną nazwę zapisuje w formie skrótu a drugą w formie opisowej. Moim zdaniem należałoby ten zapis ujednoczyć.

W ocenie rozprawy koniecznie wskazać trzeba na przypisy, które są konstruowane poprawnie i konsekwentnie, w systemie przecinkowym. Doktorant zamieścił aż 619 przypisów co świadczy, że dysertacja powstała w oparciu o zgromadzony i starannie przestudiowany materiał źródłowy i bogatą literaturę a także źródła wytworzone. Należy przy tym zauważyć, że oprócz przypisów odsyłających, w dysertacji znajdują się także przypisy, zawierające informacje szczegółowe, które są cennym uzupełnieniem treści omawianych w tekście zasadniczym rozprawy. Przypisy te nie tylko ubogacają dysertację, ale wskazują także na umiejętność oddzielania przez Doktoranta informacji istotnych dla prowadzonego wywodu badawczego od informacji uzupełniających. Wartością dodatnią pracy są zamieszczone w niej starannie wykonane wykresy ilustrujące wyniki przeprowadzonych badań (34), tabele (3), fotografie (26) oraz załączniki (14).

Z formalnego punktu widzenia należy jeszcze wyraźnie zaznaczyć, że zarówno wstęp, jak i zakończenie spełniają wszystkie wymagania stawiane rozprawie doktorskiej. Stąd też dysertacja od strony formalnej zasługuje na wysoką ocenę. Wymienione przeze mnie w tej części recenzji uwagi w żaden sposób nie obniżają wartości merytorycznej pracy, która stanowi wartość samą w sobie.

4. Problemy do dyskusji na obronie publicznej

Podjęta przez Doktoranta problematyka badawcza prowokuje do kontynuacji dyskusji w celu rozwinięcia przynajmniej niektórych jej wątków. Dlatego proszę Doktoranta o ustosunkowanie się do następujących kwestii:

Ewangelizacja Rodziny Radia Maryja i oddziaływanie ewangelizacyjne członków Rodziny Radia Maryja w kontekście współczesnych przemian społeczno-kulturowych.

Przyszłość świata idzie przez rodzinę (św. Jan Paweł II). Troska Radia Maryja o małżeństwo i rodzinę.

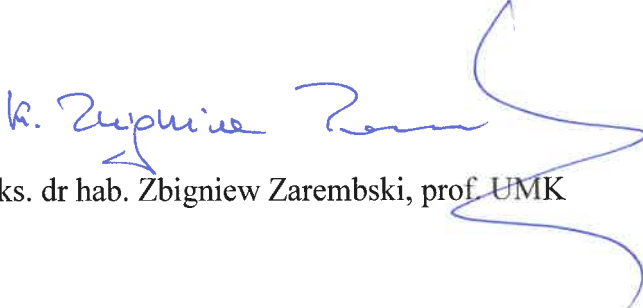
W zakończeniu dysertacji Doktorant pisał o szerokiej ofercie Rodziny Radia Maryja, którą ta wspólnota dysponuje i realizuje względem młodego pokolenia. Prosiłbym o ukazanie kierunków pracy na rzecz ludzi młodych.

5. Wniosek końcowy

W ostatecznej ocenie recenzowanej rozprawy należy stwierdzić, że praca doktorska o Dawida Wilczyńskiego CSsR jest dojrzała i w sposób pogłębiony ukazuje podjęte zagadnienie. Autor dysertacji wykazał się umiejętnością redakcji pracy naukowej w zakresie stawiania problemów badawczych, ich rozwiązywania poprzez krytyczną analizę źródeł i formułowanie właściwych wniosków i ocen. W celu całościowego przedstawienia podjętego zagadnienia Doktorant korzystał z bogatej bazy źródłowej, badań własnych oraz interdyscyplinarnych opracowań zwłaszcza teologicznych i medioznawczych co szczególnie świadczy o wartości naukowej przedstawionej rozprawy i kwalifikacjach o. Dawida Wilczyńskiego CSsR oraz Jego dobrym przygotowaniu merytorycznym do prowadzenia samodzielnych badań.

Praca doktorska pt. „Fenomen Rodziny Radia Maryja. Studium teologiczno-medialne” stanowi zatem obszerne a zarazem nowatorskie opracowanie, dotyczące fenomenu ukształtowanej wokół katolickiego Radia Maryja wspólnoty określanej jako rodzina Radia Maryja.

Tak więc recenzowaną rozprawę o. Dawida Wilczyńskiego CSsR oceniam pozytywnie, stwierdzając, że spełnia ona wymagania stawiane rozprawom doktorskim w odpowiednich przepisach i stawiam wniosek do Rady Dyscypliny Nauk Teologicznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego celem nadania stopnia naukowego doktora.

ks. dr hab. Zbigniew Zarembki, prof. UMK

Toruń, 2023. 11. 21